

daj, in nekoliko namočene ali pa vlažne krme, ali potresi vodo v posodi, iz ktere živinče pije, z otrobi ali pa s senom, da se živinče tako naglo vode ne navleče.

Gospodarstvo, obrtnijstvo in trgovstvo na slovenski zemlji v starem času. *)

Če se današnje čase rado od tega govori, kako naj se kmetovanje, obrtnija in trževanje pospešuje med narodom, ne bo neprijetno pogledati v nekdanji čas, kako je takrat stalo s temi rečmi.

Slovenska zemlja zadeva v italijanske mejnike; ob kraji tedaj ima nekoliko bolj srečno lego, više pa je bolj gorata in mrzla, tedaj ne toliko rodovitna. Tako poodčitujejo tudi nekdanji zemljopisci to zemljo, ki se je takrat ločila v Istrijo, Norik in Panonijo. Krog Akvileje v lepi ravnini poleg Soče se je vidilo drevje v vrstah posajeno; vmes so bile trte preprežene in kviško speljane, tako, da se je vsa planjava vidila kot z venci ozaljšana. Blizu Trsta je rastlo drago vino pucinsko, ki ga je cesarica Julija, Avgustova zaročnica, toliko cenila, da tudi v Rimu je le takega rabila. Ob morskem kraji je zemlja rodila dobre sadove, zlasti je imela oljke in trte; tedaj je cesar Maksimin ob Soči toliko vinskih sodcov našel, da je iz njih most čez reko mogel narediti. Notranji kraji so bili bolj nerodovitni; vendar tudi v japonskih hribih je rastlo žito in proso.

Dalje v deželi noriški so bili griči, ki so se dali prav obdelovati in zopet doline, ki so bile dobro obdelane. Na panonskih ravninah se je rabilo drevo in kopača svoj čas, in lepo obsejana je bila zemlja; in srp se je zopet svoj čas brusil, in spravljal obilni sad.

Niže ob Savi in Dravi so bile solnčne gorice, in vinogradi so na njihovih straneh se bolj ali manj gosto kazali. Pa tudi gojzdov se ni manjkalo nekdanj v teh deželah. Panonija je rodila dosti hrastja in želoda, julske in noriške planine so bile z gostimi logi zaraščene; pa tudi v primorji niso bile gole pečine; Istrijani in Liburnijani so imeli dosti lesa za svoje ladije; ob Timavu je stal lep log. Gojzdi in zraven lepi pašniki so dali tudi razno živino lepo rediti. Stari latinski pesnik Virgili vé zadosti prepevati od lepe živinice in veselih pastirjev, o visocih planinah, o noriških gričih in o pašnikih poleg Timava, nasproti pa tudi od hude živinske kuge, ki je zelene trate spraznila, in pastirje pregnala.

Pa stari stanovavec slovenske zemlje ni bil samo kmet in obdelovavec polja in goric; marsiktero drugačno delo in obrtnijo so znale njegove roke. Zemlja je hranjevala bogate zaklade v svojem krilu skrite. Noriške rudne jame so dajale železa, in njihove kovačije jekla, da neki stari pesnik primeroma daje: več je noriška zemlja dajala bogastva z obilnim železom, kakor španjski svet s svojo rumeno zlato rudo. Vendar tudi zlato se je dobivalo v noriških hribih; že blizu Akvileje se je nahajalo zlato posebno više pri Tavriških, ki so stanovali v bolj goratem Noriku. Ko so se tisti zlati rudniki našli, se je po pripovedi starega pisatelja, cena zlata po celi Italiji precej za tretji del ponizala. Tedaj se je denar iz zlata in drugega blaga koval v Akvileji in Siscii, narejale so se mnogotere drage lepote. Pa tudi kovačev za železo in jeklo se ni manjkalo, noriški meči so bili sloveči; društva kovačev so pisane na starih kamnih v Akvileji, Trstu in Celji.

Drugačna obrtnija se je tudi nahajala. Kako so naši predniki znali kamen obdelovati, zidati male in velike stavbe, o tem pričujejo mnogoteri kamnati spominki, ostanki mestnih ozidij, tempeljnov, gledišč in stolpov, bodi si v Akvileji, Trstu, Poli, Ljubljani, ali pri Celovcu, Celji, Ptujem in dalje. Dobro so znali tudi les obdelavati; liburnske ladije

so bile najhitreje za morje, za vino so imeli sode, ne mehov kakor drugod, in vozov tudi obilno za prevaževanje blaga; v Akvileji se na kamnih berejo društva lesarjev in og-ljarjev. Gline in ilovico so vedili tudi dobro rabiti; marsikteri ostanki skled, vrčev in loncov se nahajajo v starih razvalinah, velike in trdne opeke se kažejo v zidovih in vodotocih. Pa tudi tkanine raznega načina so se vedile v deželi napravljati; bere se v starih pisateljih o mnogobarvanih, z zlatom in srebrom pretkanih oblačilih.

Kar se tiče v zadnje trgovstva, je tudi o tistem zadosti pisano pri nekdanjih zgodovinarjih. Akvileja je bila poglavitno tržišče med talijanskimi in ilirskimi deželami; ponujala je silo reči, ki so se skupaj speljevale po rekah in cestah, trgovcom in brodarjem, ki so prišli po morji; zopet je z morja mnogotere reči dajala višim deželam potrebne, ki niso bile toliko bogate in rodovitne. Iz notranjih dežel je prihajala živina, kože, sir, osek, mēd, les, lesena posoda, planinsko zelišče, marmor, železo, jeklo, tudi sužnji; od morja se je prepeljavalo vino, olje, drage oblačilne lepote.

Ceste so šle od Akvileje na vse strani, proti Italiji, čez Norik in Panonijo proti Donavi, poleg morja čez Istrijo in Dalmacijo proti izhodu. Na pr.: cesta je šla iz Akvileje za Sočo na Virun pri Celovcu in Norejo pod Judenburgom proti gornji Donavi; zopet čez julske planine ali Hrušico na Emono, sedanjo Ljubljano, in od ondod po eni strani na Celje in Petov ali Ptuj proti srednji Donavi, po drugi strani na Noviodun pri Krškem in Siscijo ali Sisek proti spodnji Donavi; dalje čez Trgeste ali Trst, Tarsatiko pri Reki, Senijo ali Senj dalje v Ilirijo. Nasproti so Primorci brodarili toliko, da so bili še pred prihodom Rimljanov sloveči kot dobri mornarji; po rekah pa, po Navportu ali Ljubljani in Savi, so se ladije vozile že veliko let pred rimskim gospodstvom; tisti nasledniki, ki so staro Emono zidali, so prišli po vodi na ta kraj.

Tako je stalo z gospodarstvom in trgovstvom na slovenski zemlji pred 2000 leti; in bi Slovenec sedanji čas ne hotel se gibati, in si na vsako stran pomagati, da bi zopet v boljši stan prišel?

Natoroznanske reči.

Burjava ali severna luč.

Glej! na svitu vsake zore
Boga sled zaznamvan je.

L. Toman.

Lepo prikazen smo ogledovali pred 14 dnevi na ponočnem nebu, ki ga je le malokdaj moč uživati pri nas. Bila je ta prikazen burjava ali severna luč („Nordlicht, turora borealis“), zato tako imenovana, ker se vidi v severnih krajih neba. Čeravno je ta ponočna zarja čisto naravna prikazen in že od nekdanj znana omikanim ljudem, jo vendar nevedno ljudstvo zapleta še dandanašnji v take vraže, da se pač očitno vidi, kako treba je prostemu ljudstvu podučjenja o natori in njenih prikaznih. Natora (narava) blaži srce in pelje naravnost k Stvarniku; zato je po pravici rekel sv. Anton puščavnik: „Moja knjiga je narava, ker v njej najde vselej Boga.“

Bilo je v nedeljo (14. dne t. m.) zvečer, in kakor je pri taki prikazni navadno, zlo jasno; veliko zvezd je migljalo na nebem oboku. Ravno sem občudoval te svetove — bilo je 48 minut čez deveto uro, ko zagledam v severu blišečo burjavo. Kmalo je nastal okrogelj od zvezd θ , λ , μ in ζ „Herakla“ do srede zvezdja „lovskih psov“, čez η , ζ in σ „velikega voza ali borovža“ (Ursae majoris) s prav močno rudečico. Najlepša je bila prikazen 57 minut po devetih; svitli, beli žarki, 6 do 7 po številu, so plameneli kviško neki 10^0 čez obnebo (horizont) po celi dolgosti burjave od NNW—NNO. Teh je 1. pri η in ζ „vel. voza“, 2. pri θ „Bootis“ in α „Drakona“, 3. memo β „Bootis“ in ι „Drakona“, 4. do η „Drakona“, 5. pri ι „Herakla“, 6. pri η in ι

*) Za pokušnjo iz novega, v „Novicah“ unidan pohvaljenega „Domačega koledarja“.